

ELEKTRONICKÝ MONITORING JAKO PROSTŘEDEK KE SNÍŽENÍ POČTU VĚZEŇSKÉ POPULACE

LUCIE BOLEDOVIČOVÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá kvantitativní analýzou přeplněnosti českých věznic, jež představuje hlavní důvod zavádění alternativních sankcí a opatření, a to nejen v České republice. V této souvislosti se zaměřuje na elektronický monitoring, který má dle platné právní úpravy sloužit zejména jako jeden z prostředků kontroly výkonu trestu domácího vězení. Pozornost je věnována rovněž možným způsobům jeho technického zajištění.

Key words in original language

Elektronický monitoring; domácí vězení; kontrola; přeplnění věznic.

Abstract

This paper deals with the quantitative analysis of Czech prison overcrowding which represents the main reason for the introduction of alternative sanctions and measures, not only in Czech Republic. The paper focuses on electronic monitoring as one of the means of control of house arrest according to Czech legislation in force. Attention is also paid to possible ways of its technical implementation.

Key words

Electronic monitoring; house arrest; control; prison overcrowding.

1. ÚVOD

Překročená ubytovací kapacita věznic a pro stát dlouhodobě neúnosná nákladnost vězeňského systému jsou jedněmi z hlavních příčin rozšiřování sankčního systému o tzv. alternativní či komunitní sankce. Český systém trestů byl v poslední době (s účinností od 1. 1. 2010) obohacen o trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, patřící mezi tzv. hmotněprávní alternativy, a s účinností od 1. 9. 2012 byla zavedena specifická forma odklonu od standardního trestního řízení neboli procesněprávní alternativy – dohoda o vině a trestu.

Tento příspěvek* sleduje vývoj počtu vězněných osob za posledních devatenáct let, zejména odsouzených k trestu odnětí svobody, u nichž

* Příspěvek byl vypracován v rámci projektu specifického výzkumu pro rok 2012 s názvem Alternativy v trestním právu (MUNI/A/0929/2011).

se blíže zabývá jejich skladbou dle vybraných kritérií (délka trestu, trestné činy, podmíněné propuštění). Příspěvek dále zkoumá přeplněnost českých věznic prostřednictvím kvantitativní analýzy využitelnosti vězeňských ubytovacích kapacit. V souvislosti se zaváděním nových alternativních sankcí, jejichž cílem je snížit počet osob ve výkonu trestu odnětí svobody, se zaměřuje na elektronický monitoring, který v různých státech plní různé funkce. Nejčastěji je využíván jako prostředek kontroly výkonu domácího vězení, které může nabývat různých podob. V zahraniční odborné literatuře bývá pojem elektronický monitoring používán často jako synonymum k pojmu domácí vězení, vzhledem k jejich vzájemné propojenosti a neoddelitelnosti při využívání technologicky pokročilých zařízení.¹

2. PŘEPLNĚNOST ČESKÝCH VĚZNIC

2.1 VĚZNĚNÉ OSOBY

K 31. 12. 2011 činil index vězeňské populace České republiky 220 vězněných osob na 100 000 obyvatel, což představuje v porovnání se stavem k 31. 12. 2010 (cca 208 vězňů na 100 000 obyvatel) značný nárůst. Dle údajů *International Centre for Prison Studies* se Česká republika nachází na žebříčku indexu vězeňské populace evropských států velmi vysoko, na 11 místě z 56. V celosvětovém měřítku zaujímá český stát 61. pozici z celkového počtu 221 srovnávaných států.²

Dle údajů obsažených ve statistických ročenkách Vězeňské služby České republiky dochází od roku 1993 k meziročnímu zvyšování celkového počtu vězněných osob (s výjimkou období let 1999 až 2002), což je důsledkem meziročního růstu počtu osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody (dále rovněž VTOS), resp. počtu odsouzených nastupujících VTOS, zatímco počty vazebně stíhaných vykazují dlouhodobě spíše klesající tendenci (s výjimkou posledních tří let, kdy lze zaznamenat mírný vzestup). Meziroční vývoj počtu vězněných osob od roku 1993 do roku 2011 (dle stavu k 31. 12. daného roku) uvádí následující tabulka.

¹ Např. Bales, W. et al. *A Qualitative and Quantitative Assessment of Electronic Monitoring* [online]. The Florida State University, Center for Criminology and Public Policy Research, 2010 [cit. 27. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.criminologycenter.fsu.edu/p/pdf/EM%20Evaluation%20Final%20Report%20for%20NIJ.pdf>>. Killias, M., Gilliéron, G., Kissling, I., Villettaz, P. Community Service Versus Electronic Monitoring – What Works Better? Results of a Randomized Trial. *British Journal of Criminology*, 2010, vol. 50, no. 6, pp. 1155-1170. Lappi-Seppala, T. *Crime Prevention and Community Sanctions in Scandinavia* [online]. UNAFEI, 2008 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No74/No74_06VE_Seppala2.pdf>.

² Na základě údajů k různým datům roku 2012. Blíže viz *The World Prison Brief* [online]. International Centre for Prison Studies, 2012 [cit. 10. 11. 2012]. Dostupné z: <http://prisonstudies.org/info/worldbrief/wpb_stats.php>.

Tabulka č. 1: Vývoj počtu vězňů k 31. 12.

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Obvinění	7 810	8 828	8 000	7 887	7 736	7 125	6 934	5 967	4 583
Odsouzení	8 757	9 925	11 508	12 973	13 824	14 942	16 126	15 571	14 737
Celkem	16 567	18 753	19 508	20 860	21 560	22 067	23 060	21 538	19 320

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Obvinění	3 384	3 409	3 269	2 860	2 399	2 254	2 402	2 360	2 443	2 613
Odsouzení	12 829	13 868	15 074	16 077	16 179	16 647	18 100	19 374	19 449	20 541
Celkem	16 213	17 277	18 343	18 937	18 578	18 901	20 502	21 734	21 892	23 154

Zdroje: *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2000* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 11. 5. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/?dokumenty=2>>, s. 9. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 104.

2.1.1 ODSOUZENÍ K VTOS

Při pohledu na skladbu odsouzených ve věznicích podle délky uloženého trestu k 31. 12. posledních tří let (2009 až 2011) je patrné, že nejvyšší podíl vězňů vykonával trest odnětí svobody ve výměře jednoho až dvou let, přičemž další v pořadí byla výměra od 9 do 12 měsíců odnětí svobody. Tento stav vyplývá rovněž ze skladby odsouzených k témuž datu v letech 1999-2007 (při dostupnosti údajů od roku 1999). Vysoký podíl vězňů odsouzených ke krátkodobým trestům odnětí svobody³ podtrhuje skladba odsouzených v letech 2004-2007 a 2009, kdy TOS v trvání 3 až 6 měsíců zaujímal 3. či 4. místo. Na druhou stranu od roku 2005 lze zaznamenat pokles podílu odsouzených k trestu odnětí svobody v délce do 3 měsíců, který mezi

³ Za krátkodobý TOS je zde považován trest ve výměře do 1 roku odnětí svobody.

roky 1999 až 2004 vzrostl z 1,15 % na 3,58 % a v roce 2011 činil pouhých 1,55 %.⁴

Pro rok 2011 je dále ve statistické ročence VS ČR dostupná skladba odsouzených podle vybraných trestných činů (k 31. 12.). Nejčetněji jsou zastoupeni odsouzení, kteří spáchali trestný čin krádeže, dále maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, loupeže, porušování domovní svobody a zanedbání povinné výživy. Podíl odsouzených ve VTOS, kteří neměli žádnou předchozí zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody, dosahoval téhož dne 37 % a již jedenkrát se ve výkonu trestu nacházelo 22 % odsouzených.⁵

V roce 2011, jakož i v roce 2009 bylo měsíčně podmíněně propuštěno průměrně 1,7 % odsouzených (v průměru cca 342 měsíčně v roce 2011 a 332 v roce 2009), v roce 2010 pak 1,9 % (přibližně 365) odsouzených.⁶ Množství podmíněně propuštěných však nebyla dostatečná pro snížení celkového stavu odsouzených ve věznicích, neboť počet osob měsíčně nastupujících VTOS, zejména v první polovině roku, převyšoval počet osob, které tento trest vykonaly či byly z jiného důvodu propuštěny na svobodu (včetně podmíněného propuštění).

2.2 VYUŽITÍ UBYTOVACÍCH KAPACIT

Podle ustanovení § 17 odst. 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, musí v ubytovací místnosti určené pro ubytování více odsouzených připadat na jednoho odsouzeného ubytovací plocha nejméně 4 m². Výjimka je přípustná pouze v případě, že celkový počet odsouzených vykonávajících trest ve věznicích téhož základního typu v rámci republiky překročí stanovenou kapacitu věznic, tedy plochu alespoň 4 m² na jednoho odsouzeného. Ustanovení o ubytovací kapacitě bylo do vyhlášky začleněno její novelou č. 378/2004 Sb. s účinností od 1. 7. 2004. Statistické údaje Vězeňské služby ČR týkající se stavu využití ubytovacích kapacit věznic tedy vycházejí pravidelně od roku 2004 ze

⁴ *Statistiky* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 23. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/>>.

⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 84-85.

⁶ Vlastní výpočet na základě průměrného počtu podmíněně propuštěných a průměrného počtu odsouzených v kalendářním měsíci dle údajů z měsíčních statistik a statistických ročenek VS ČR. *Statistiky* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 23. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/>>.

stanovené ubytovací kapacity 4 m² na osobu, jíž lze považovat za měřítko přeplněnosti věznic.⁷ Kolektivní ubytování je přitom pro české věznice charakteristické (jednolůžkových pokojů je nepatrná menšina).

Průměrná využitelnost ubytovacích kapacit všech věznic, vypočítaná na základě dat o průměrné ubytovací kapacitě věznic a o průměrném počtu vězňů za daný rok, dostupných pro období let 2009 až 2011, činila v roce 2009 112,5 %. Věznice určené pro výkon vazby však v tomto roce stanovenou kapacitu v průměru ani nenaplnily (94,1 %), na rozdíl od překročené kapacity věznic určených pro výkon trestu odnětí svobody (115,3 %). Jak vyplývá z tabulky č. 2, v roce 2010 klesla celková průměrná přeplněnost věznic na 111,4 %, a to díky poklesu průměrné využitelnosti věznic pro výkon trestu na 113,2 %, na což mělo bezpochyby vliv meziroční navýšení ubytovací kapacity těchto věznic v průměru o cca 307 osob. Průměrná využitelnost ubytovacích kapacit vazebních věznic naproti tomu za současného snížení kapacity o 66 osob vzrostla na 98,6 %. Ani další navýšení průměrné ubytovací kapacity věznic pro výkon TOS v roce 2011 nezabránilo mírnému nárůstu celkové průměrné využitelnosti věznic na 113 %. Příčinou je snížení průměrné ubytovací kapacity vazebních věznic na straně jedné a mnohem vyšší průměrný počet vězňů (obviněných i odsouzených) na straně druhé.⁸

Tabulka č. 2: Průměrná využitelnost ubytovacích kapacit (vč. nemocnic)⁹

⁷ V roce 2003 činila ubytovací kapacita 4,5 m², v roce 2002 pak 4 m² a v roce 2001 pouhých 3,5 m².

⁸ Srov. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 34-35. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 27, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2009* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 28.

⁹ Jelikož statistická ročenka pro rok 2011 obsahuje údaje o stavu vězňů osob pouze včetně vězeňských nemocnic, byla za účelem srovnatelnosti zkoumána data zahrnující rovněž průměrné kapacity a průměrné stavy vězňů v nemocnicích. Je však třeba mít na paměti, že zahrnutí dat týkajících se nemocnic má za následek snížení celkové průměrné využitelnosti ubytovacích kapacit o cca 0,7 % a v případě VTOS až o 1,7 % (skutečná přeplněnost věznic jako takových tedy může být vyšší). Jelikož bylo možné vyjmout z výpočtů detenční ústav, nezahrnuje tabulka č. 2 vzhledem k dalšímu zkrácení výsledků data vztahující se k detenčnímu ústavu.

	2009	2010	2011
Kapacita VV	2 567	2 501	2 450
Kapacita VTOS	16 867	17 174	17 871 ¹⁰
Kapacita celkem	19 434	19 675	20 321
Obvinění	2 415	2 465	2 567
Odsouzení	19 440	19 449	20 386
Počet vězňů celkem	21 855	21 914	22 953
Využitelnost VV (v %)	94,1	98,6	104,8
Využitelnost VTOS (v %)	115,3	113,2	114,1
Využitelnost celkem (v %)	112,5	111,4	113,0

Zdroje: viz pozn. č. 8.

2.2.1 VYUŽITÍ KAPACIT VĚZNIC PRO VTOS

V průměru činila v roce 2011 průměrná přeplněnost věznic pro výkon trestu 111,3 %, což je méně než v letech předcházejících (114 % v roce 2009 a 111,9 % v roce 2010).¹¹ Co se týče jednotlivých věznic, variabilita průměrné využitelnosti ubytovacích kapacit napříč věznicemi byla ve všech třech zkoumaných letech spíše nízká (v roce 2011 činila směrodatná odchylka 13,5 %).¹² Mezi nejvíce přeplněné věznice (s průměrnou využitelností kapacit vyšší než 132 %) patřily v roce 2011 Věznice Kuřim, Vazební věznice Litoměřice a Věznice Plzeň. V případě Věznic Drahonice a Nové sedlo, které se řadily k nejpřeplněnějším v předchozích dvou letech, využitelnost jejich ubytovacích kapacit klesla mezi roky 2009 a 2011 o více než 10 %. Naopak nejméně přeplněnými se v roce 2011 staly Věznice Karviná, Vazební věznice Teplice a Vazební věznice Praha – Ruzyně. Tyto věznice patřily k nejméně přeplněným rovněž v letech 2010 a 2009.

¹⁰ Jedná se o údaj zjištěný součtem průměrných stavů ubytovacích kapacit všech věznic pro VTOS v roce 2011 (údaj uvedený v tabulce zkoumané statistiky tomuto součtu neodpovídá, neboť nezahrnuje kapacitu nemocnic a detenčního ústavu, přestože data předmětných věznic tyto kapacity zahrnují) po odečtení kapacity detenčního ústavu.

¹¹ Data opět zahrnují nemocnice, bez nemocnic činí aritmetický průměr průměrné využitelnosti všech věznic pro VTOS 114,9 % v roce 2009 a 112,5 % v roce 2010.

¹² Kdyby bylo možné vyjmout z výpočtu nemocnice, byla by směrodatná odchylka nižší. Jedná se o vlastní výpočty na základě dat ze statistických ročenek Vězeňské služby ČR uvedených v poznámce č. 8.

K 31. 12. 2011 se největší podíl odsouzených nacházel ve věznicích s ostrahou (48,2 %) a ve věznicích s dozorem (41,8 %), zatímco ve věznicích se zvýšenou ostrahou vykonávalo trest pouhých 5,8 % odsouzených a ve věznicích s dohledem 3,5 % odsouzených. Při srovnání podílů odsouzených v jednotlivých typech věznic za posledních deset let lze vyzorovat pozvolný nárůst podílu odsouzených ve věznicích s dozorem a naopak pokles podílu odsouzených ve věznicích s ostrahou (i se zvýšenou ostrahou).¹³ Jelikož nejobsaženější věznice představují věznice typu dozoru a ostrahy, není divu, že mezi nejpřeplněnější věznice patří právě ty, které se profilují jako věznice typu dozoru či ostrahy, případně kombinující oba typy.

3. ELEKTRONICKÝ MONITORING

Elektronický monitoring byl do české trestněprávní úpravy zaveden jako prostředek kontroly výkonu trestu domácího vězení a povinnosti zdržovat se v určené době ve svém obydlí nebo jeho části během stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, uložené při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.¹⁴ Podobu samostatného trestu má elektronický monitoring (resp. domácí vězení) rovněž v Anglii a Walesu (v rámci komunitního trestu). V některých státech je využíván také jako alternativa k uvalení vazby (např. Itálie nebo Francie).

V řadě států však plní převážně funkci způsobu výkonu trestu odnětí svobody nebo jeho části jako tzv. front-door nebo back-door alternativa. V případě tzv. front-door alternativy může odsouzený za zákonem stanovených podmínek vykonat uložený trest odnětí svobody, a to krátkodobý (např. v délce nejvýše 6 měsíců ve Švédsku) nebo krátkodobý až střednědobý (např. ve Francii v délce nejvýše 2 let, v Itálii v maximální délce 2 let, v případě určitých kategorií odsouzených v délce až 4 let a ve stanovených výjimečných případech i TOS přesahující tuto výměru nebo v Belgii v délce nejvýše 3 let), mimo věznici (zpravidla ve svém obydlí). Elektronický monitoring jako back-door alternativa bývá uplatňován pro výkon konce trestu odnětí svobody (např. v Anglii a Walesu, v Belgii nebo Francii a v případě schválení domácího vězení po nastoupení VTOS i v Itálii),

¹³ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 78. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010* [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>, s. 74.

¹⁴ Dle ustanovení § 334b trestního řádu zajišťuje kontrolu výkonu trestu domácího vězení Probační a mediální služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, a to prostřednictvím detekce pohybu odsouzeného nebo namátkové kontroly probačního úředníka.

před podmíněným propuštěním (např. v Belgii nebo Francii) nebo v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (např. ve Švédsku).

3.1 VYSVĚTLENÍ POJMU A HISTORICKÝ EXKURS

Elektronický monitoring spočívá ve využití elektronického zařízení za účelem sledování pohybu určité osoby, přičemž jeho konkrétní funkce je závislá na použité technologii. Tradičně je elektronický monitoring využíván ve spojení s domácím vězením, v rámci něhož je obviněný či odsouzený povinen se v určité denní či noční době zdržovat na určitém místě. Provozovatelem systému elektronického monitoringu, který zajišťuje montáž a demontáž zařízení a sleduje informace o pohybu odsouzeného a případném porušení podmínek výkonu domácího vězení, může být probační služba (např. ve Švédsku či Finsku)¹⁵ nebo soukromá společnost (např. ve Velké Británii¹⁶ nebo na Floridě¹⁷). V závislosti na použité technologii lze rozlišovat dva základní druhy elektronického monitoringu – radiofrekvenční monitoring a GPS monitoring (bližší vysvětlení těchto technologií obsahují podkapitoly 3.2 a 3.3).

První experimenty s elektronickým monitoringem byly prováděny ve Spojených státech amerických na Harvardské univerzitě v roce 1964. Není proto žádným překvapením, že byl poprvé zaveden právě v USA. Prvním státem vůbec, který pro celé své území legislativně upravil a následně aplikoval domácí vězení (*community control*) pro dospělé pachatele jako alternativu k trestu odnětí svobody, byla Florida v roce 1983 (*Correctional Reform Act 1983*). Kvůli potřebě diferenciací výkonu tohoto trestu, spočívající v zajištění různých úrovní intenzity sledování pro odlišné odsouzené pachatele, a díky rozvoji radiofrekvenční technologie se stal hlavním diferenciacním kritériem právě elektronický monitoring. Ve státě Florida byl tedy v roce 1987 elektronický monitoring uzákoněn jako další metoda

¹⁵ Srov. Lappi-Seppala, T. *Crime Prevention and Community Sanctions in Scandinavia* [online]. UNAFEI, 2008 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No74/No74_06VE_Seppala2.pdf>, p. 46.

¹⁶ Od roku 2005 jsou provozovateli elektronického monitoringu v Anglii a Walesu společnostmi G4S a Serco. Nové smlouvy s těmito společnostmi nabývají účinnosti od dubna 2013. Srov. *It's Complicated: The Management of Electronically Monitored Curfews* [online]. HM Inspectorate of Probation, 14. 6. 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/inspectorate-reports/hmiprobation/joint-thematic/electronic-monitoring-report-2012.pdf>>, p. 15.

¹⁷ Od 1. 7. 2012 do 30. 6. 2015 je na Floridě provozovatelem elektronického monitoringu společnost 3M Electronic Monitoring, Inc. Viz *Contract C2745* [online]. Florida Department of Corrections, 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.dc.state.fl.us/business/contracts/c2745.pdf>>.

sledování odsouzených v domácím vězení (*community control*) a v roce 1988 začalo Floridské oddělení náprav (*Florida Department of Corrections*; FDOC)¹⁸ tzv. radiofrekvenční monitoring užívat.¹⁹ O deset let později byl pak elektronický monitoring na Floridě rozšířen o GSM monitoring pro odsouzené, kteří představují větší nebezpečí pro společnost a které je v komunitě zapotřebí více sledovat.²⁰

3.2 RADIOFREKVENČNÍ MONITORING

System radiofrekvenčního monitoringu je založený na vysílání radiové frekvence. Slouží pouze k monitorování přítomnosti či nepřítomnosti odsouzeného v určeném obydlí a ve srovnání s GPS monitoringem představuje méně nákladnou formu elektronického monitoringu. Technické zařízení umístěné na těle odsouzeného (tzv. náramek) vysílá nepřetržitě signál, k jehož zachycení slouží přijímač, který je obvykle umístěn v obydlí odsouzeného. Přijímač se ale může vyskytovat i ve vozidle probačního úředníka, kde přijímá signál, pouze když se nachází v jeho dosahu, proto lze takto provádět pouze namátkové kontroly.²¹ Častější jsou případy přijímače umístěného v obydlí odsouzeného, který následně skrze telefonní linku předává centrálnímu počítači v monitorujícím centru informace o ztrátě signálu, jakmile se odsouzený s náramkem ztratí z dosahu přijímače v době, kdy je povinen se v jeho dosahu nacházet.²²

Radiofrekvenční monitoring může být aktivní či pasivní. Aktivní varianta spočívá v nepřetržitém monitoringu odsouzeného způsobem uvedeným výše. Pasivní varianta zahrnuje náhodné telefonáty

¹⁸ *Florida Department of Corrections* je třetím největším státním vězeňským systémem v USA, zahrnující i probační službu.

¹⁹ Bales, W. et al. *A Qualitative and Quantitative Assessment of Electronic Monitoring* [online]. The Florida State University, Center for Criminology and Public Policy Research, 2010 [cit. 27. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.criminologycenter.fsu.edu/p/pdf/EM%20Evaluation%20Final%20Report%20for%20NIJ.pdf>>, p. 21.

²⁰ Srov. Padgett, K. G., Bales, W. D., Blomberg, T. G. Under surveillance: an empirical test of the effectiveness and consequences of electronic monitoring. *Criminology & Public Policy*, vol. 5, no. 1, 2006, p. 67.

²¹ Srov. Killias, M., Gilliéron, G., Kissling, I., Villettaz, P. Community Service Versus Electronic Monitoring – What Works Better? Results of a Randomized Trial. *British Journal of Criminology*, 2010, vol. 50, no. 6, p. 1158. Ball, R. A., Huff, C. R., Lilly, J. R. *House Arrest and Correctional Policy: Doing Time at Home*. Newbury Park : Sage Publications, 1988, pp. 77-78.

²² Bales, W. et al. *A Qualitative and Quantitative Assessment of Electronic Monitoring* [online]. The Florida State University, Center for Criminology and Public Policy Research, 2010 [cit. 27. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.criminologycenter.fsu.edu/p/pdf/EM%20Evaluation%20Final%20Report%20for%20NIJ.pdf>>, p. 21.

odsouzenému, iniciované počítačovým programem, jejichž cílem je ověření přítomnosti odsouzeného v obydlí v době, kdy by se v něm měl nacházet. Odsouzený je povinen hovor přijmout a potvrdit svou přítomnost přiložením náramku (vysílače) k ověřovací skříňce (verification box) připojené k telefonu nebo odpovídáním na otázky s cílem ověření jeho hlasu.²³

3.3 GPS MONITORING

Technologie GPS neboli global positioning system představuje mnohem modernější technologii než je radiová frekvence. Ke sledování odsouzeného a zaměření jeho pozice je využívána bezdrátová satelitní síť. Odsouzený má na svém těle opět umístěný náramek, který ale komunikuje se sledovacím zařízením (tzv. monitoring tracking device), jež musí odsouzený rovněž neustále nosit při sobě. Ve sledovacím zařízení je přitom zabudovaný mobilní telefon, prostřednictvím něhož toto zařízení komunikuje se satelitem, který vypočítá pozici odsouzeného, a vysílá signál monitorujícímu centru. Za pomoci počítačového softwaru lze nastavit geografické oblasti, do kterých má odsouzený zakázán vstup nebo ve kterých se naopak musí zdržovat.²⁴

GPS monitoring je také možné dále dělit na aktivní a pasivní. V případě aktivního GPS sledování jsou sledovacím zařízením vysílány informace o místě pobytu odsouzeného v reálném čase. Monitorující centrum tak obdrží upozornění o porušení podmínek výkonu trestu okamžitě. Zatímco v případě pasivního GPS sledování je pohyb odsouzeného během dne sice monitorován, data jsou však ukládána a posílána monitorujícímu centru až následujícího dne. Monitorující centrum dostane k dispozici informace o místech pobytu odsouzeného za posledních 24 hodin, tedy i o případném porušení podmínek výkonu trestu, až zpětně. Dle zkušeností ze státu Florida se systém pasivního GPS monitoringu potýká s vysokým počtem falešných poplachů a celkovou vyšší nákladností ve srovnání s aktivním GPS monitoringem.²⁵

²³ Srov. Ball, R. A., Huff, C. R., Lilly, J. R. *House Arrest and Correctional Policy: Doing Time at Home*. Newbury Park : Sage Publications, 1988, p. 78. Ščerba, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha : Leges, 2011, s. 327.

²⁴ Bales, W. et al. *A Qualitative and Quantitative Assessment of Electronic Monitoring* [online]. The Florida State University, Center for Criminology and Public Policy Research, 2010 [cit. 27. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.criminologycenter.fsu.edu/p/pdf/EM%20Evaluation%20Final%20Report%20for%20NIJ.pdf>>, p. 22.

²⁵ Tamtéž, p. 22.

3.4 ELEKTRONICKÝ MONITORING V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice není v současné době kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťována za pomoci elektronického kontrolního systému, jak předpokládá ustanovení § 334b trestního řádu. Dne 3. 3. 2010 sice Ministerstvo spravedlnosti ČR zveřejnilo zadávací řízení na provozovatele elektronického monitoringu, přičemž vítěz měl získat tuto dvoumiliardovou zakázku na dobu 10 let, avšak dne 4. 8. 2010 rozhodl tehdejší nový ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil o zrušení tohoto zadávacího řízení. Rozhodnutí odůvodnil jednak tím, že Úřad pro ochranu hospodářské soutěže vydal předběžné opatření, kterým Ministerstvu spravedlnosti ČR jakožto zadavateli uložil zákaz uzavřít smlouvu, a dále tím, že zadávací dokumentace vykazuje podstatné nedostatky, kvůli nimž jsou nabídky po věcné a cenové stránce vzájemně neporovnatelné a podle hodnotících kritérií nebylo možné objektivně vybrat ekonomicky nejvýhodnější nabídku.²⁶

Ministerstvo spravedlnosti ČR již nové výběrové řízení z finančních důvodů nevyhlásilo. Ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil považoval za hranici ekonomické výhodnosti elektronického monitoringu počet 500 odsouzených k trestu domácího vězení. Na druhou stranu však ministerstvo na jaře roku 2012 zvažovalo vyhlášení menšího výběrového řízení na dodávku malého počtu elektronických náramků za účelem vyzkoušení elektronického kontrolního systému.²⁷

Veřejnou zakázku malého rozsahu na zkušební provoz a pronájem 25 monitorovacích zařízení nakonec vypsala v rámci experimentu s příznačným názvem „Elektronický monitoring“, podporovaného Ministerstvem spravedlnosti ČR, Probační a mediační služba. Zvítězila v ní společnost 3M, která je jedním největších dodavatelů elektronických náramků na světě. Počátkem srpna roku 2012 byl zahájen zkušební provoz těchto monitorovacích zařízení ve všech osmi soudních krajích, a to za dobrovolné účasti odsouzených k trestu domácího vězení a odsouzených k trestu odnětí svobody, kteří byli z výkonu tohoto trestu podmíněně propuštěni, a současně jim byla

²⁶ Blíže viz. *Ministerstvo spravedlnosti vyhlašuje zadávací řízení na elektronický monitoring odsouzených* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 3. 3. 2010 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5280&d=311253>>.

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. ledna 2011, č. j. S363/2010/VZ-18898/2010/520/DŘí. Dostupné z: <<http://www.compet.cz/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/9662/>>.

²⁷ Srov. *Ministerstvo chce nakoupit náramky pro domácí vězně* [online]. Probační a mediační služba České republiky, 17. 5. 2012 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/vse/>>.

uložena povinnost, aby se v určené době zdržovali ve svém obydlí nebo jeho části.²⁸

Testovací období by mělo probíhat po dobu 4 měsíců, tedy do konce listopadu roku 2012. V prosinci by pak mělo být celkově vyhodnoceno naplnění cílů experimentu, neboli zjištění technologické způsobilosti, bezpečnostní odolnosti a finanční náročnosti elektronického monitoringu v podmínkách České republiky za účelem realizace jeho širšího využití v praxi. Uskutečnění experimentu bylo inspirováno aplikací elektronického monitoringu ve skandinávských zemích, kde PMS plní jak roli provozovatele monitorovacího systému, tak i vykonává probační činnost ve vztahu k odsouzenému.²⁹

Elektronický monitoring, realizovaný v rámci zmíněného experimentu, probíhá ve formě radiofrekvenčního monitoringu. Probační úředníci připevnili odsouzeným na nohu náramek (vysílač) a doprostřed jejich obydlí namontovali přijímač (přístroj s telefonním sluchátkem, na nějž je však voláno pouze při technické závadě) a podle časového období, v němž se má odsouzený zdržovat v obydlí, nastavili čas monitoringu. Probační úředníci mají na starosti i demontáž přijímače a vysílače, společnost 3M pouze zajistila dodání vybavení a poskytuje probačním úředníkům poradenství. Komunikace přijímače s operačním střediskem (monitorujícím centrem v rámci PMS) je uskutečňována přes mobilní telefonní síť prostřednictvím jediného operátora. Operační středisko pak přeposílá získané informace o porušení podmínek výkonu trestu či opatření příslušnému středisku PMS. Okolnosti porušení jsou následně zjišťovány osobním kontaktem probačního úředníka s odsouzeným. Elektronický monitoring přitom stále doplňuje namátkové kontroly probačního úředníka.³⁰

4. ZÁVĚR

Během posledních devatenácti let rok od roku narůstal celkový počet vězněných osob, především osob odsouzených k trestu odnětí svobody, a v souvislosti s tím jsou každoročně navyšovány ubytovací kapacity věznic určených pro výkon tohoto trestu. Tato opatření však

²⁸ Srov. *Ministerstvo spravedlnosti spustilo ve spolupráci s Probační a mediační službou zkušební provoz elektronického monitoringu odsouzených* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 31. 7. 2012 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=324060>>.

²⁹ Viz tamtéž a *Jak ulevit českým věznicím se zamýšlí vedení resortu spravedlnosti* [online]. Probační a mediační služba České republiky, 21. 8. 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/jak-ulevit-ceskym-veznicim-se-zamysli-vedeni-resortu-spravedlnosti>>.

³⁰ Tyto informace byly získány na základě rozhovoru s probačním úředníkem Mgr. Zdeňkem Němcem.

nejsou vzhledem k současné průměrné přeplněnosti věznic o nejméně 13 % maximální využitelnosti ubytovacích kapacit dostačující, stejně tak jako se na snížení počtu vězňů výrazně nepodílí četnost podmíněně propuštěných. Poměrně vysoký podíl vězněných osob přitom představují odsouzení ke krátkodobým trestům odnětí svobody, u nichž hmotněprávní úprava upřednostňuje ukládání trestů alternativních a mezi nimi i trestu domácího vězení.

Jedním z hlavních mechanismů zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení se měl stát elektronický kontrolní systém, jehož provozovatel však nebyl předem vybrán, aby mohl být výkon trestu domácího vězení efektivně zajištěn od samého počátku, a tudíž ani předem neproběhl žádný testovací provoz elektronického monitoringu, jako například v Německu nebo ve Švýcarsku. Výběrové řízení na provozovatele elektronického kontrolního systému bylo vyhlášeno až tři měsíce po zavedení nového druhu trestu, avšak kvůli podstatným vadám bylo o pět měsíců později zrušeno. Po celou dobu tak musí kontrolu dodržování podmínek výkonu TDV zabezpečovat Probační a mediační služba prováděním namátkových kontrol. A teprve nyní, více než dva a půl roku po zavedení TDV, probíhá v České republice experiment elektronického monitoringu, a sice radiofrekvenčního monitoringu (v aktivní podobě nepřetržitého sledování přítomnosti a nepřítomnosti v obydlí), který je vzhledem k jeho způsobu fungování a nižší nákladnosti pro potřeby České republiky vhodnější než GPS monitoring.

S efektivitou způsobu zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení je úzce spjata četnost ukládání tohoto trestu jakožto alternativy ke krátkodobým a střednědobým TOS českými soudy. Otázkou však zatím zůstává, zda případně častější ukládání trestu domácího vězení bude mít vliv na snížení vězeňské populace, když na rozdíl od úpravy v jiných státech, která fakticky umožňuje výkon trestu odnětí svobody v obydlí odsouzeného, česká úprava samostatného trestu domácího vězení výslovně nestanovuje, aby jej soud uložil v případě, kdy by jinak ukládal trest odnětí svobody. Existuje zde tedy možnost tzv. *net-widening*³¹ neboli využívání trestu domácího vězení jako alternativy k jiným alternativním trestům (např. k podmíněnému trestu odnětí svobody), čímž by se tento trest na snížení přeplněnosti českých věznic nepodílel.

Literature:

- Bales, W. et al. A Qualitative and Quantitative Assessment of Electronic Monitoring [online]. The Florida State University, Center for Criminology and Public Policy Research, 2010 [cit. 27.

³¹ Podstata konceptu *net-widening* spočívá v rozšíření aplikace trestů alternativních k trestu odnětí svobody na pachatele, kteří by jinak k trestu odnětí svobody odsouzení nebyli, resp. na pachatele, kteří by v minulosti nebyli potrestáni vůbec.

8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.criminologycenter.fsu.edu/p/pdf/EM%20Evaluation%20Final%20Report%20for%20NIJ.pdf>>.
- Ball, R. A., Huff, C. R., Lilly, J. R. House Arrest and Correctional Policy: Doing Time at Home. Newbury Park : Sage Publications, 1988.
 - Contract C2745 [online]. Florida Department of Corrections, 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.dc.state.fl.us/business/contracts/c2745.pdf>>.
 - It's Complicated: The Management of Electronically Monitored Curfews [online]. HM Inspectorate of Probation, 14. 6. 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/inspectorate-reports/hmiprobation/joint-thematic/electronic-monitoring-report-2012.pdf>>.
 - Jak ulevit českým věznicím se zamýšlí vedení resortu spravedlnosti [online]. Probační a mediační služba České republiky, 21. 8. 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/jak-ulevit-ceskym-veznicim-se-zamysli-vedeni-resortu-spravedlnosti>>.
 - Killias, M., Gilliéron, G., Kissling, I., Villettaz, P. Community Service Versus Electronic Monitoring – What Works Better? Results of a Randomized Trial. British Journal of Criminology, 2010, vol. 50, no. 6, pp. 1155-1170.
 - Ministerstvo chce nakoupit náramky pro domácí vězně [online]. Probační a mediační služba České republiky, 17. 5. 2012 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/vse/>>.
 - Ministerstvo spravedlnosti spustilo ve spolupráci s Probační a mediační službou zkušební provoz elektronického monitoringu odsouzených [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 31. 7. 2012 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5795&d=324060>>.
 - Ministerstvo spravedlnosti vyhlašuje zadávací řízení na elektronický monitoring odsouzených [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 3. 3. 2010 [cit. 22. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5280&d=311253>>.
 - Monitoring sentence [online]. Criminal Sanctions Agency, 2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <<http://www.rikosseuraamus.fi/56449.htm>>
 - Lappi-Seppala, T. Crime Prevention and Community Sanctions in Scandinavia [online]. UNAFEI, 2008 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No74/No74_06VE_Seppala2.pdf>.
 - Padgett, K. G., Bales, W. D., Blomberg, T. G. Under surveillance: an empirical test of the effectiveness and consequences of

- electronic monitoring. *Criminology & Public Policy*, vol. 5, no. 1, 2006, pp. 61-92.
- Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. ledna 2011, č. j. S363/2010/VZ-18898/2010/520/DŘi. Dostupné z: <<http://www.compet.cz/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/9662/>>.
 - Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2000 [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 11. 5. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/?dokumenty=2>>.
 - Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2009 [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.
 - Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010 [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.
 - Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011 [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 3. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/>>.
 - Statistiky [online]. Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství [cit. 23. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/>>.
 - Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha : Leges, 2011.
 - The World Prison Brief [online]. International Centre for Prison Studies, 2012 [cit. 10. 11. 2012]. Dostupné z: <http://prisonstudies.org/info/worldbrief/wpb_stats.php>.
 - Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
 - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Contact – email
170103@mail.muni.cz